

Розвиток демократичних інститутів у сучасному світі, що забезпечують пріоритет демократичних цінностей у людській взаємодії, все більше вимагає узгодження цілей та завдань перед державою [5]. Це стає важливим випробуванням надій громадян на справедливість та солідарність з ними. Ефективність взаємодії держави і суспільства визначається за допомогою соціального інструменту, з одного боку, як показник взаємодії суспільства і держави, а з іншого боку, як механізм «державне управління».

Таким інструментом може бути громадська організація. Ось чому необхідно враховувати, що громадська організація є не лише важливим елементом громадянського суспільства, а й елементом демократичного управління. Інститут безпосередньо впливає на напрямок і розвиток державної політики від влади до влади у різних сферах і повинен бути чутливим показником ефективності її реалізації. Це фундаментальний тип демократичного врядування «всіх для всіх», управління, засноване на довірі громадськості.

Хоча громадські організації розходяться за низкою критеріїв і підпадають під багато класифікацій та типологій, вони мають усталений перелік визначень, які слід вважати ключовою державною установою, яка захищає та підвищує інтереси громадян [4]. Слід зазначити, що експерти не мають чіткої думки про функції громадських організацій, а також про їх інституційний статус. В цілому це не перешкоджає їхньому функціонуванню як демократичної частини громадянського суспільства, оскільки правова та програмна різноманітність структурних одиниць визначає їх інфраструктурну цінність.

Відтак можна говорити про те, що характеристика різноманітних означень громадської організації та її функціональні орієнтири вказують на те, що вона є не тільки структурною одиницею – інституцією громадянського суспільства як інституту демократії, а й одним із найдинамічніших його елементів. Попри багатоманітність визначень і використання різних варіантів пояснення досліджуваного поняття, науковці різних дисциплінарних спрямувань загалом майже одноставні в думці про його змістовне, так би мовити класичне, розуміння. Це важливий консенсусний момент, який позбавляє практиків маніпуляцій і правових колізій песимістично висловлюватися з приводу місця й ролі громадських організацій у державно-суспільному конструкті сучасного демократичного розвитку. Реформи в Україні у змісті децентралізації влади є чудовим шансом для реальної демократизації публічно-управлінської сфери й передачі значних повноважень громадянам. Громадські організації в цьому контексті повинні зайняти своє інституціональне місце й відіграти конструктивну соціально-демократичну роль.

Список використаних джерел:

1. Федорчак О. Проблема наукового визначення категорій «інститут» та «інституція» та її управлінське значення // Актуальні проблеми державного управління. 2016. № 4 (68). С. 49–54.
2. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України № 212/2012 від 24.03.2012 р. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805> (дата звернення: 21.10.2018).
3. Савко Ю. Громадянське суспільство, соціальний капітал і політична участь // Вісник Львівського університету. 2002. Вип. 4. С. 151–159. (Серія: філософські науки).
4. Шмиттер Ф. Размышления о гражданском обществе и консолидации демократии // Полис. 1996. № 5. С. 23.
5. Бондаренко В. Ю. Теоретико-правові аспекти класифікації громадських об'єднань в Україні. С. 201–205.

Черемісія О. В.

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри професійної освіти*

Херсонського державного аграрно-економічного університету

ДУМСЬКА МОДЕЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТИТУТ ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОГО РЕГІОНУ 1785–1870 РР.

До другої половини XVIII ст. управління містами в різних регіонах України не мало свого самостійного статусу, однаковості, що супроводжувалося свавіллям керівників місцевої адміністрації або приватними власниками, гальмувало розвиток міст, їх устрій. Можна стверджувати, що місцевого самоврядування, як дієвого політичного інституту не існувало в принципі, але зростання ролі міст у соціально-економічному розвитку вимагало і адекватного міського управління.

Така необхідність була зафіксована «Грамотою на права й вигоди містам Російської імперії» від 21 квітня 1785 р. [2, с. 362–384], яка ставала першим в політичній історії управління розгорнутим законом організації міського життя й супроводжувалася пізніше цілою низкою міських положень про організацію життя місцевих громад. Закон зберігав державне управління, визначав юридичний статус міського населення; передбачав громадське міське управління, організацію

ремісничого, цехового устрою, підпорядкованість міського самоврядування державній і місцевій адміністрації.

Закон затвердив самостійний статус міста як суб'єкта управління, статус і функції міських обранців, які повинні були працювати в єдності з городничими, комендантами, які й підкорялися губернатору та його канцелярії [2, с. 362–384]. На допомогу адміністрації створювалося громадське управління, названа Міська дума, яка діяла на правовій державній основі, представлена: а) міськими громадами, б) загальною міською думою, в) шестигласною думою, г) міським головою.

Міські громади мали право юридичної особи, власність, службові приміщення, прибутки з майна, торговельного обороту, спеціальні збори на потреби громадськості, добровільні додаткові знижки (внески), власний бюджет та кошторис прибутків і витрат, канцелярію, штат службовців і архів. Збори громадськості проводилися по кожному з шести розрядів «міських обивателів» з дозволу губернатора.

Формування міського громадського управління, як політичного інституту у формі думської моделі, відбувалося складно, повільно і часом не обмислювалося, а тому цей процес розтягнувся до 1917 р. і не був завершеним, оскільки характеризувався політикою подвійних стандартів, половинчистістю, бюрократичною централізацією і поліцеїзацією. Воно було тоді «слабко діючим». Турботи царської влади про міста не дали дуже помітних результатів: бідні засобами, мало освічені й нічим у житті не поєднані, міські обивателі Півдня України не мали можливості скластися в єдину громадськість й розвинути своє самоврядування. Міське громадське управління зберегло феодально-корпоративну структуру у вигляді гільдій, цехів, посадських громад і багатьох інших соціальних розрядів.

Виокремлення міських обивателів із середовища інших городян із прийняттям Міського положення 1785 р., коли держава мала на меті створити окремий спадковий стан «середній рід людей» як торговельно-промисловий клас. Що можна розглядати як один з елементів «нового життя». На її думку, все суспільство повинно розподілятися на три класи: дворянство, середній стан, землероби. На перший стан покладався обов'язок захищати батьківщину, а тому заняття торгівлею та промислами є протиприродною справою. Землероби також не можуть займатися торговельно-промисловими заняттями, оскільки за законами природи їх справа полягає у вирощуванні хліба. За таким укладом життя роль середнього стану була досить ясною. Тому на запитання «хто складає міську громадськість?» була досить проста відповідь: міщани, які займаються торгівлею, промисловістю, ремеслами та мореплавством [2, с. 362–384]. Негативним явищем для закріплення громадського життя була наявність станового представництва. З одного боку,

центральна влада проголошувала необхідність безстанового управління містами, з іншого – встановлювала становий поділ. Таким чином, встановлювалися подвійні стандарти в місцевому самоврядуванні, які вирішувалися по-різному з боку держави та місцевої адміністрації. Сама Жалувана грамота [2, с. 362–384], в ст. 77 встановлювала поняття «міського обивателя», під яке повинні були підійти купці, міщани, ремісники та особи, які проживають за власний рахунок. Таким чином, виходило, що центральна влада, пронагувала без становість, з одного боку та з іншого законодавчо оформила станове управління, тобто податні стани купців, міщан, ремісників. Це явище з самого початку існування думської моделі самоврядування повністю виключало можливість дієвого громадського управління.

Таким чином, виключне становище міст визнавалося у необхідності надання мешканцям засобів придбання майна шляхом торгівлі, промислів, ремесел з метою примноження багатства держави. Тому й необхідно було зробити з міських громад окремий спадковий стан, які б займалися і міським самоврядуванням і господарством, характерними якостями яких повинні бути працелюбство та порядність.

У першій половині XIX ст. сутність поняття міського обивателя було поширене на інші стани, які володіли в межах міст нерухомою власністю та брали участь у сплаті податків до міських бюджетів [1].

Один з великих недоліків Міського положення 1870 р. – це настільки шкідливе й з теоретичної, і з практичної точок зору поєднання в повноваженнях міського голови очолювання міської думи та міської управи [4]. Місцеві комісії вказували на незручність поєднання повноважень голови в одній особі для двох зібрань, з яких одне контролює інше. Цього не було в дореформений час, оскільки загальних дум ніде в дійсності в південноукраїнських містах на практиці не існувало з 1820 рр. Теоретично таке поєднання передбачалося, але відносини загальної думи до розпорядчої, в якій і зосереджувалася в дійсності та невелика влада, яку залишала адміністрація міській громаді, були такими ненормальні [3, с. 6–9], що нікому не могла прийти в голову думка про перенесення цієї аномалії в реформовані установи.

У складі органів громадського управління не було адекватного представництва всіх городян. Істотна частина голосних розуміла інтереси муніципалітетів і городян через власну інтерпретацію, на основі сформованого під впливом походження, особливостей виховання, кола спілкування, стилю життя, фінансового становища, політичних поглядів і багатьох інших факторів світогляду. Можливо, щиро прагнучи діяти на благо всьому місту, вони поволі захищали насамперед те, що самі вважали важливим, обирали той шлях, який

вважали правильним для себе. Більшість робітників, що мешкали в місті, селян, а також «середніх міських прошарків»: ремісників, кустарів, дрібних торговців, підприємців, прикажчиків, інженерів, вчителів, артистів, дрібних чиновників і службовців, лікарів та інших – були не в змозі захищати свої інтереси на муніципальному рівні.

Багато з тих, хто не відповідав цензу міських службовців, були найтісніше пов'язані з містом, брали активну участь у міському громадському житті. Поки міста Півдня України у досліджуваний період залишалися патріархальними містечками, зі стабільною чисельністю населення й відносно невеликою кількістю активних городян, позбавлених виборчого права, законодавчі норми не викликали істотного невдоволення.

Список використаних джерел:

1. Беляев И. Д. *Лекции по истории русского законодательства*. М.: Типо-Лит. С. А. Петровского и Н. П. Панина, 1879. Т. VIII. 728 с.
2. Жалованная грамота на права и выгоды городам Российской империи. *Полное собрание законов Российской империи*. СПб.: Тип. 2 отд. Е. И. В. Канцелярии, 1843. Собр. 1. Т. XXII. С. 362–384.
3. Зеленый П. А. *Городская юстиция накануне реформы*. Одесса: Тип. «Пчелки». С. 6–9.
4. Семенов Д. Д. *Городское самоуправление*. СПб.: Типография П. Я. Стойковой, 1901. 246 с.

Шаповалова А. М.

*кандидат політичних наук, доцент,
старший викладач кафедри філософії та історії
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

СОЦІАЛЬНА PR-РЕКЛАМА В СЬОГОДЕННІ УКРАЇНИ

Під знаком реформ в Україні відбуваються сучасні державотворчі процеси, які повинні внести якісне втілення соціальної PR-реклами, бо вона є невід'ємним компонентом усіх аспектів соціального життя суспільства, яка зазнає постійних змін під впливом нових комунікаційних технологій та динаміки життя глобального інформаційного простору сьогодення. У сучасному науковому дискурсі визнають низку концептуальних підходів до феномена соціальної реклами та її місця в загальній структурі соціальних комунікацій та PR-технологій.

До вітчизняних дослідників, які вивчали особливості функціонування соціальної реклами, можна віднести Г.В. Горбенко, О.В. Грабчак, Г.А. Козубова, Т.В. Лобойко, В.М. Нечипоренко, А. Чернова, а українські науковці, які приділяли велике значення PR (паблік рілейшнз) – В.А. Мойсєєв, Г. Г. Поченцов тощо.

Варто відмітити, що соціальна PR-реклама, водночас є видом мистецтва і компонентом соціальної політики держави щодо впливу формування громадської думки.

Українські дослідники відзначають активну роль соціальної реклами, як фактора впливу на суспільство. Зокрема, О. Грабчак констатує, що «соціальна реклама – це інформаційний феномен і важливий інструмент у формуванні сучасного суспільства» [1, с. 44], за допомогою якої можна визначити проблеми суспільства та запропонувати шляхи їх розв'язання. Проте, В. Нечипоренко, зазначає «соціальну рекламу як вид комунікації, який орієнтований на привертання уваги до актуальних проблем суспільства та його моральних цінностей» [4, с. 163], тому варто особливу увагу привертати соціальній PR-рекламі, бо вона є формою масової комунікації, де подається інформація про значущі соціальні проблеми суспільства. Натомість, на думку Т. Лобойко соціальна реклама «може виступати в образі освітньої інформації, тим самим залучаючи молодь до активного громадського життя» [2, с. 13]. Цікаво, що за допомогою якісної та ефективної соціальної реклами можна виховувати у молоді звички, як правильно себе поводити, не смітити, не бити дітей, жінок, поважно відноситись до людей похилого віку, нести відповідальність за себе та свої дії, більше читати, любити свою родину, країну тощо. Соціальна реклама також, несе в собі найпотужніші інструменти формування соціальної поведінки людини.

Варто особливу увагу приділяти соціальній PR-рекламі, яка є формою масової комунікації і забезпечує та поширює інформацію про важливі соціальні проблеми суспільства. Тому PR у такому вигляді не є рекламою, не є пропагандою, не є роботою в пресі. Доречно нагадати, що «Паблік рілейшнз (PR) – це різновид соціально-психологічного менеджменту, в якому на основі точної і вичерпної інформації, отриманої в результаті аналізу тенденції політичного, соціально-економічного, психологічного розвитку країни (регіону, галузей економіки, сфер діяльності, фірм (організації) та ін.), дотримання етичних норм і громадських інтересів планомірно реалізують соціально-технологічні та інформаційні заходи зі встановлення усвідомлених, гармонійних і взаємовигідних зв'язків між суб'єктами соціальної діяльності, між ними і громадськістю (її групами), владою задля впливу на громадську думку та прийняття рішень в процесі соціального